

МАЛА ПРОЗА П. КУЛІША: ІНДИВІДУАЛЬНО-МЕНТАЛЬНИЙ ВИМІР

Статтю присвячено дослідженню особливостей малої прози Пантелеймона Куліша. Увагу зосереджено на висвітленні ментальної специфіки українства письменником (співвідношення індивідуального й колективного, первинного і набутого). Висвітлено формальні та змістові складники творів, зокрема генологію (легенда, оповідання, ідилія, спомини-нотатки), тематику й проблематику (історичні проєкції, пасеїзм, амбівалентна авторська позиція), постать наратора (оповідач/розповідач як свідок чи учасник подій, відсторонений обсерватор, спадкоємець переказів, хронікер, публіцист), текстову організацію (виклад, інтертекст, мова та мовлення, характеристика персонажів, значення епіграфів, залучення паремій та піснених вставок, сугестивність), роль зображально-виражальних засобів (контраст, метафора, паралелізм, порівняння, градація, символ, апелятивні, еліптичні й риторичні конструкції). З'ясовано риси ідіостилу та домінанти світогляду автора.

Ключові слова: мала проза, психологізм, градація, сугестія, наратор, інтертекст.

Пантелеймон Куліш – письменник, редактор, видавець, фольклорист, мовознавець, етнограф, публіцист, перекладач, критик, філософ, викладач – непересічна й суперечлива постать в історії України, чому сприяли зовнішні (відродження національного письменства, мови, культури, політично-соціальні перипетії ХІХ ст., шовіністична діяльність окупантів) та внутрішні чинники (талент, розум, креативність, професіоналізм, новаторство і страх, заздрість, конформізм, самообман). Творчий доробок митця жанрово розмаїтий (поезія, проза, драматургія), однак власне малі епічні форми висвітлюють психологічну генезу українства в історичному, фольклорному й особистісному вимірах, складаючи цілісне бачення менталітету народу загалом і автора зокрема.

Більшість художніх текстів П. Куліша окреслюють події минувшини, що пов'язано з романтичною тенденцією пасеїзму, бажанням заглибитись у підґрунтя формування національного

характеру на основі звичаєвого права і народної моралі та ймовірним ескапізмом через прагнення триматись осторонь сучасних політичних колізій. Але побутові історії виступають узагальненою візією земляків і колонізаторів, які мають вікові, станові, гендерні, релігійні, етнічні вияви-константи. Водночас буквально чи опосередковано наявна позиція автора за певної оцінки події або персонажа, помітна у прямих/завуальюваних твердженнях та інтертекстуальних елементах.

Хронологічно першими прозовими творами письменника є дві легенди – народні оповідки, розміщені в альманаху М. Максимовича Кієвлянинь. Малоросійські розкази вирізняє наскрізний фольклорний інтертекст, вживання паремій, забобонів та вірувань, які матеріалізують представників ірреального світу. Важливо, що перехід явища/істоти з потойбіччя у посейбіччя зумовлює сама людина. Тому залучено увесь рецептивний спектр (перевага аудіальних і зорових відчуттів), коли психічний стан програмує поведінку. Розповідаючи про жакливе місце в легенді О томь, оть чего въ местечке Воронеже высохъ Пешевцовъ став, наратор апелює до народного оповідача, від якого почув історію – літній Гершун. Він мовби існує поза часом, оскільки не має вікового маркеру (був у турків, татар, німців, поляків), що викликає подив та просякає містичністю текст. Пролог про щасливий шлюб красуні Наталки й молодого чумака Гриця містить антиципаційні деталі: воли відмовляються пити воду з церковного колодязя, плач за чоловіком як за покійником. Розвиток дій має значно сповільнений темп викладу. Наратор фіксує поступову втрату самоконтролю дівчиною через розлуку, прагнучи розкрити чинники й наслідки подібних учинків, аби застерегти від наслідування, вплинувши на читача. Прикметні образи-символи, котрі в епітетах містять народне тлумачення феноменів (порівняння героїні зі сиротливою зозулею, самотньою горлицею, беззахисним наївним курчам, знищеним ненаситним коршаком), зображення півночі як інфернального хронотопу (оживають нехрещені діти, мерці, тіні), числова символіка (на третій день відбувається остання фатальна зустріч). Прикликана надмірною тугою, слізьми, сумом душа перетворюється на згубну силу, якій жінка, попри допомогу знахарки, не здатна протистояти. Але

материнський розпач і сум через втрату доньки стає причиною перетворення ставу на долину, порослу лозою (незахищеність, печаль) та очеретом (нечисть). Неньчине прокляття знищує місце загибелі дитини. Пустир виступає вічним застереженням переступати межу дозволеного людям, втручаючись у справи іншого світу. Цікаво, що афектація почуттів набуває амбівалентного трактування. З одного боку, засуджено журбу закоханих як невмотивовану щодо звичного устрою родини (тривале чумакування і смиренне очікування), а з іншого боку, стверджено батьківське право на відчай, здатний впливати на навколишнє, підкреслюючи небезпеку порушення споконвічних засад.

Легенда О томь, что случилось съ козакомъ Бурдюгомъ на Зеленой неделе має інверсивну побудову, оскільки на початку твору висвітлено його лейтмотив, проблему й тему в одному реченні: [...] по нашему християнскому обычаю должно праздновать всю Зеленую неделю, и что та работа, которая сделана въ праздникъ, никогда впрокъ не пойдетъ [Куліш, 1840, с. 218]. Умовно художній текст можна розділити на дві частини. Перша присвячена опису краси природи, з якою гармонізують сільські мешканці, їхні звичаї, строї, побут (умиті росами верби, місяць сріблить воду, оздоби хати – образи, рушники, писанки, квітки, ставок – сільське море, пісні – нічні духи, земля – гарна панночка, святки, клечання, журавель і чеберячки, ручкова, мед, варенуха). Письменник презентує прозову оду (живо, чудно, ненаглядно) троїцькому селу, вдаючись до паралелізму. Антитетична друга частина зосереджена на постаті Бурдюга, який наважується порушити табу, збираючи сіно на Зеленому тижні. Наратор відтворює градацію в зорових образах. Спочатку пекельні гості уподібнюються знайомим козакам, потім настає прозріння у візії справжньої подоби страшних істот, увиразнене слуховими ефектами (плач у лісі, регіт русалок, червоне світло), згодом нечисть граєтьса з людиною, прибираючи маски знайомих, сусідів, кумів. Тільки перехрестившись, чоловік позбувається полону. Важливо, що покарання охоплює всю родину порушника, настає лише після попередження (вперше кара – калюжа на дорозі), відступає завдяки рибалці (алюзія апостолів) з промовистим найменуванням – Божко. Слід звернути увагу на

зміну темпоритму, який набуває швидкості у розгортанні подій, пов'язаних із Федором. Ланкою між частинами є застереження, вкраплене у радісну емоційну тональність про гріх, коли вогонь від грому, який неможливо погасити, спалює дощенту. Автор утворює висловлене як підсумок-мораль наприкінці твору, масштабуючи проблему на загальний рівень: вади, погані думки й учинки, зло викликає та зумовлює зневага Господніх свят і християнських імперативів.

Тож в обох творах підкреслено ментальні особливості українства, як-от: пісенність, шана дороговказів пращурів, стихійна вдача, виразна сенситивність, коли емоції домінують над розумом, надія на випадок, дотримання засад християнства і водночас язичницьке світосприйняття у персоніфікації природи, залученні та зверненні до знахарок-ворожбитів, матеріалізації інфернальних істот, сакральності ритуальних традицій.

Осібне місце у генологічній палітрі П. Куліша посідає ідилія Орія , ремінісценція пісень Одиссеї (6 та 7, віщий сон – поява Афіни/матері), відображає ідеалізоване бачення світу, де не існує підступу і заздрощів, наявне здійснення бажань, станова гармонія (добродій – пан / слуга), спокій природи та Божа благодать, які поєднують і благословляють ідеальних персонажів. Розповідач постійно зіставляє красу героїні з небесними світилами, флорою (сонце, зоря, калина, верба, тополя), котра слугує оздобою зовнішності дівчини. Вплетена історія старого Гриви актуалізує народний переказ (можливо, створений самим автором), порушує одноманітний виклад уведенням суму і страху, зацікавлює читача у подальших перипетіях відкритим фіналом. Якщо розвиток стосунків отамана, миргородського осауленка, і сотниківни має прогнозований щасливий кінець (шлюб, народження дитини), то доля князя Переяслава залишається невідомою. Доречно припустити, що вміщене між іншим пророкування з легенди провіщує відродження України, де центральне місце посідає воскресіння-повернення турів, котрі шукатимуть диких пущ по Україні (автоалюзія-кореляція з Кирилом Туром, Чорна рада), забезпечивши формування нації та відродження держави, у яке щиро вірив і котрого пристрасно прагнув молодий Пантелеймон Куліш.

Дівоче серце також є ідилією, за визначенням автора. Однак історія суміщає ідеалізовану щасливу картину та суворі й жорстокі реалії, в які занурено двох персонажів. Першому складнику відповідає історія Оленки. Завдяки сміливості, наполегливості, бажанню пізнавати і вчитись дівчина відкидає звичайного сільського парубка (трансформацію почуття відтворено в описі листів), здобуває прекрасного вищого за статусом чоловіка без жодних вад, проблем, сумнівів. Розвиток стосунків відбувається у належних винятково чудесних умовах, де нова земля виступає осердям української мови, культури, історії, братерства. Утопізм розповіді викриває локус – чужина без жодних конкретних вказівок. Натомість Ігнат представляє справжню долю селянина. Сина-одинака забирають у рекрути, над вдовою знуцаються чиновники (спотворена мова, відразлива зовнішність), зважаючи тільки на розміри хабарів, священник залишається осторонь проблем пастви, яка постійно спонсорує Божого слугу, дівчина кидає напризволяще вбогого юнака, запевнення в її смерті зумовлює духовний суїцид хлопця, котрого надалі гнітить марне існування. Саме у показі перипетій селян зображено дійсність, увиразнено тотальне беззаконня, оскільки громада з великого чоловіка стала малим [Куліш, 1994, с. 19]. Закохані спочатку виступають згодом антиномічною парою, їхні долі розкрито за допомогою контрасту: розквіт Оленки – руйнація Ігната.

Пантелеймон Олександрович витворює ідеальний утопічний світ для земляків, які досліджують, шанують, уславлюють історію та культуру своєї країни, де відсутні заздрість, лицемірство й обман. Але насправді жанрове визначення виявляється своєрідним оксимороном, оскільки головна ідея висловлена у зав'язці перипетій. Громада не здатна протистояти зажерливій владі, нею керує страх, рабська свідомість, плекана століттями окупації. Крім того, визначальним є порівняння розпорошеного українства чужиною з поневіряннями Марка у пеклі. Звідси, українці мають повернути втрачений складник ества – гідність індивіда в об'єднаній спільноті-господарі власної землі, чесноти якої ґрунтуються на знанні й аналізі минувшини, прийнятті викликів теперішнього заради прийдешнього.

Тема колізій кохання лунає у творі Гордовита пара (Бабусине оповідання), котрий можна визначити прозовою баладою. Сюжет побудовано завдяки зміні означнику краси героїні(владична, грізна, дивна, страшна, божевільна), що виказує стан персонажів, детермінує тональність історії, сугерує реципієнта, візуалізуєподії, зосереджені на протистоянні гордощів та гордині. Самознищення чоловіка відображено в емоційному аспекті (плаче, блукає неприкаяний, мовчить, молиться, тане, мов свічка). Прохор Осауленко й Маруся Ковбанівна втрачають сильне почуття і, зрештою, себечез нав'язане стереотипне мислення щодо соціального устрою, невміння чути одне одного, щиро спілкуватися, попросити допомоги-порадити за потреби. Трагічний суїцид пари на Наума (утішник, Наум наставляє на ум) підкреслює абсурд загибелі молодого життя. Ментальна емоційність, коли вчинку передує думка, і крайній індивідуалізм стають чинниками фатального фіналу.

Периферійний образ громади у попередніх творах виступає головним в оповіданні Про злодія у селі Гаківниці, якому властивий гумор та іронія переказів, але водночас твір є художнім утіленням постулатів хутірської філософії П. Куліша. Тому народний оповідач поступається пану. Зміна постаті наратора зумовлена набуттям нових функцій: намагається переконати у своїй світоглядній позиції співрозмовника (персонажа і реципієнта), постає *alterego* автора чи виражає його міркування, впроваджує образ демократичного пана народницької ідеології, українця за серцем, поглядом і мовою, який простий та чесний душею і словом, освічена щира людина, сповнена бажанням допомагати задавленим темним братам. Він охоче допомагає громаді у відбудові церкви, мандруючи з титором навколишніми місцинами. В розмові подорожніх зринають образи поетів, здатних зазирати за край світа, нехтувати матеріальними речами, позбутися будь-якої іншої, крім творчої, роботи, оскільки не дозволяють городянам поживовіти. Тобто наратор одразу відокремлює три території. Якщо хутір і село мають спільні ознаки (мудрість, справедливість, знання про краще небесне вічне, паритет і шана природі), то місто виступає антисвітом (хижацтво, споживацтво, гра, жорстокість). Деградація

героя відбувається через свідому відсутність покарання, оскільки оточення вважає за неправильне висновувати без доказів, упевнене у принципі бумерангу від Вищої сили. Господня кара виявляє благородство громади села та щирю покуту злочинця. Тому безпомилна судова система селянства, що може виправити злочинця, перемагає міську юстицію безапеляційних ув'язнень і страт, остаточного знищення людини. Тож нещастя городян у забутті свого кореня – хутора, де не позичають розуму, встають до схід сонця і моляться на росі. Оповідач підсумовує історію, наголошуючи на позачасовій актуальності звичаєвого права і народної моралі, які наявні в українця, не зіпсованого цивілізацією (прагматизмом, цинізмом, лицемірством).

Письменник визнає важливим складник формування характеру етногенетичну пам'ять, презентуючи твори в історичному ракурсі. Оповідання Потомки українського гайдамацтва (частина роману Шукачі щастя) містить фантастичні елементи, властиві чарівним казкам, адже Байда у червоному жупані (виразна деталь-вказівка інфернальності) виступає помічником-добротворцем. Потім цю роль надано наратору, який допомагає бідному рибалці Якову здобути батьківське благословення та одружитися з коханою Настею. Діалог оповідача й Харка відображає стану прірву, що деформує сприйняття представників одного народу, але різних верств. Панство втілює привнесені риси – асиміляція, насамперед мовна, відсутність родинної спадкоємності, втрата цінності сім'ї, виправдання будь-яких засобів заради мети, зневага Батьківщини, зокрема й малої. Селянин неухильно дотримується законів пращурів, надає пріоритет духовним аспектам, наголошуючи на добрій славі, вільному заробітку, шані батьків (послух, втіха, допомога), відозві серцю, виборі кола однодумців за спільного чуття. Перебороти стереотипне мислення заважає герметизм і пасеїзм українства, парадоксально притаманний також автору-оповідачу. Занурення у минувшину й небажання сприймати, долучатися до новітніх змін, розвинених просвітницьким народництвом унеможлиблює руйнації штучної межі між українцями – простолюдом та елітою. Звідси, вимріяний образ ратая, центральний в Кулішевій філософії, котрий об'єднує всіх у хліборобстві, власні воли й поле, суголосному первинній людській

сутності, взаємодії з величчю природи, сонцем у законі Усеєдиного ладу. Та смисловим осердям національної концепції виступає саме вставна легенда про заховані запорожцями скарби, які охороняють у Дніпрі лицарі-невмиракиз антишляхетською філософією (Байда, Сомко Мушкет, Морозенко) заради прийдешніх поколінь, здатних відродити споконвічну січову волю.

Спорадично заявлений мотив свободи (оповідач визнає, що трирічні найми Якова прихильність зробили неволею), стислі міркування про гайдамаків у передмові (передне словце) до Потомків... та поява історичної постаті Байди як зухвалого дикого гостя-господаря своїх володінь в інфернально-му/реальному світах, на землі й морі, відображені у мистецьки опрацьованих спогадах Симона Закржевського під назвою Січові гості (Споминка старого діда), що засвідчують прототипи (Іван Чуприна, Семен Чорноус). Пасеїзм окреслює образи гордих сміливих надзвичайних пасіонаріїв, які свідомо воюють у смертельному герці проти окупантів заради України. Сповідь старого, колишнього надвірного козака князя Любомирського, порушує досі актуальні питання українства – рабська свідомість, асиміляція, зрада. Важливі акценти найменувань території, коли власна земля одержує від чужинців, однакових за шовіністичними методами перетворення краю на пустелю кісток і пожарищ (лукаві московські бояри, дяки), загарбницьку назву чи розчиняється в загальнодержавній (Польща, бо нею орудують поляки). Відомо, що до насильницьких методів боротьби українства П. Куліш ставився неоднозначно, підтримуючи станове козацтво (еліту) і зневажаючи запорожців. Попри засудження стихійних народних бунтів загалом, письменник спростовує міфи, що демонізують гайдамацький рух, виставляючи його учасників та керівників оскаженілими злодіями. Він підкреслює польське пропагування образу розбишаки, викликане страхом перед пасіонарними борцями пригнобленого народу розтерзаної країни за волю та віру. Тому важливими постають описи дорогих сильних коней, прописані деталі одягу, зброї, спорядження, зовнішності гайдамаків, які з убогих божевільних злочинців, культивованого колонізаторами образу, перетворюються на добре оснащену згуртовану команду,

здатну діяти швидко й потужно. Поразка можлива за значної кількісної переваги, випадку, зради, оскільки керманічі народних месників часто виступають спадкоємцями козаків-характерників. Цікава зміна семантики вовків: домінанту хижацтва, інстинкту-фізіології, як ознаку містян (Про злодія...), замінено на духові риси ватажка і зграї (воювати до смерті, триматися разом). Зрадник занадто пізно покутує провину перед земляками-гольтіпаками, а насправді – розкішним і здоровим народом. Та вони живуть у піснях, думах, переказах. Чим більше пригнічують, залякують, тим сильніше прагнення помсти, сповнене гайдамацького духу, забезпечене невмирущим етногенетичним зв'язком (могила Мазепи, видава загиблих козаків). Оповідач-українець, вільний від народження, став убивцею своїх, рабом-поплічником окупантів. Саме конформізм ренегатів-яничарів є чинником розбрату земляків, втрати свободи – особистої та державної, зумовлює наскрізну циклічну трагедію деструкції українства.

Висвітлені у малій художній прозі міркування П. Куліша узагальнено в Історичному оповіданні. За жанром цей автобіографічно-документальний твір є радше щоденниковими нотатками, має фрагментарну побудову, містить сповідально-покутувальні акценти, спонукальні конструкції, покликані, з одного боку, задовольнити владу, а з другого боку, презентувати концепцію двоєдиної Русі з наче рівноправними складниками. Центральними постатями твору є Тарас Шевченко (ієремієвське пророкування – творчість) й автор тексту. Пантелеймон Олександрович віддає належне ролі та значенню Кобзаря (серце оживає, очі спалахують вогнем) в історії України, зіставляючи на культурному терені з О. Пушкіним і В. Шекспіром, що засвідчують численні перифрази – пророк, світильник, голосний плач по долі земляцькій, гук воскресної труби архангела, сяйво духу, геній слова, український златоуст, кобзар над кобзарями, Провозвісник і перший герой справдешньої української свободи. Відображаючи свої поневіряння, оповідач визначає два види поетів: великий – розправляє крила проти сонця, малий – сідає на хуторне сідало, вдається до виправдань щодо непорозумінь з участю в діяльності Кирило-Мефодіївського братства, змісту Повісті про український народ, захищає царя, котрий, на думку

наратора, не знає справжнього стану речей, введений в оману III відділом. Наратор у тотальному деспотизмі, шовінізмі, репресіях українства звинувачує винятково середню ланку влади окупантів. Але водночас він попереджає про вибух дикої сили рабства, закликає земляків боротися за право на вільне життя в руській єдності (закон Бога і природи, епіграфи з Євангелія від Луки), називає чинники перетворення України на Сибір (доля Палія тотожна сучасному існуванню), інертності (граємо лихо на кобзі), усталення деформованого сприйняття і безголів'я (Руїна, козацькі усобиці, запорозька гайдамащина). Наслідками-уроками є критичне мислення і недовіра, зневага темряви, яку має долати разом уся спільнота – еліта допоможе простолюду.

Малій прозі П. Куліша властиве геологічне розмаїття (оповідання, легенда, спомин, ідилія), варіативність наратора, сугерування читача, пасеїзм, романтична стильова домінанта, етнографічні деталі, побутопис, інтертекст (народнопоетичний, біблійний, літературний). Та передусім письменник презентує візію менталітету в історичному, фольклорному й особистісному синтезі. Вдача українця ґрунтується на первинній свободі, сенситивності, стихійності, чому сприяє географічне розташування (степ, Дніпро – гори-крутояри – упираки, шана і гордість роду, вільний дух довіку). Натомість рабська свідомість була нав'язана окупантами, які, зрештою, відчують січову волю пригнобленого й розділеного народу. Водночас Пантелеймон Олександрович наголошує на втраті станової демократії, коли пан і простолюд повинні толерантно співіснувати за Божими законами у гармонії з природою, універсальним осердям чого постає хутір і ратайство. Тут помітний феномен українства – своєрідне язичницьке християнство, яке дозволяє метафоризувати буття, утверджуючи перевагу духу.

Достовірність, залучення реципієнта до співпереживання героям, аналізу подій забезпечує оповідач, який вживає апелятивні формули, запевняє у надійності джерела історії, вдається до розмовних конструкцій, вигуків (нехай Господь од такого боронить всякого чоловіка хрещеного; бодай би лучче такого й не чувати; еге, добродію, дітки мої; ось слухайте, що сталося; от вам, панове добродійство, оповідь, котору своїми ушима чув і чоловіка того своїми очима бачив), послуговується

пісенними вставками, що відображають емоційну тональність, стан персонажа (Вербовая дощечка..., Ой дівчино-небого..., Нема мого миленького, Не всі тії сади цвітуть, Пливе утінка без утеняти, До вдовиного двора, Ой гультяю...), вкраплює паремії (Бог знає: кому жити, а кому вмирати; або добути, або дома не бути; судженої конем об'їдеш; пташка стогне – душа плаче; живий живе гадає; вовча натура: уміє добре шарпати, уміє ж і вмерти, не скиглячи дармо; пугу! – козак з Лугу!; добра слава краща від грошей; людської думки нічим не впиниш; що громаді, те й бабі; горе тому синові, що не дасться батькові вдарити; дай, Боже, покійнику здоров'я; по знаку мені; от і говори до гори; нанявсь – як продавсь; моя дорога – до чийогось порога, моя стежечка – до чийого сердечка; нема найкращого на вроду, як ясна зоря в погоду), влучні та семантично насичені визначення і сенсово багаті конструкції, афоризми (кохання – звідкіля йому світ світить, туди воно і повертається, соловейкова пісня – спів ангела, запорожець – пан над панами, зорявої ночі місяць небом – козак дніпровим степом, гармата-сирота,тихе і сонячне серце, щербата доля, невеличке й узлувате горе, верби – ворота у село, безталанночки (самі себе занастили), окаянна сміливість, тихий та веселий погляд, всемирня халепа, убога і ввічлива хата;оцінює, чи стою щирої мови, в його слові її душа, засівати зорями думки; скине оком – наче заговорить, заговорить – наче заграє, душа бажає доброго вчинку; стиха радіє, стиха й сумує українець; здоровий той народ, що в його молодіж кипить, та й не скипає). Попри неоднозначність, кардинальні аксіологічні зміни суперечливих поглядів Пантелеймона Куліша на історичні процеси й постаті минулого і теперішнього, бачення майбутнього земляків у способах його досягнення, він підкреслює, що ментальні трансформації українства загалом та українця зокрема повинні спиратися на етногенетичну сутність первинного єства, що полягає в іманентній гармонії внутрішнього і зовнішнього світу завдяки дотриманню імперативів Господа й осяганню природи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Куліш П. Малоросійські разказы / П. Куліш // Кієвлянинъ / издалъ М. Максимович. – К., 1840. – Кн. 1. – С. 205–228.

Куліш П. Твори. У 2 т. Т. 1 : Прозові твори. Поетичні твори. Переспіви та переклади / П. Куліш. – К., 1994. – 752 с.

REFERENCES

Kulish P. Malorossjskye razskazy / P. Kulish // Kievlyanyn / izdal M. Maksymovych. – Kyiv, 1840. – Kn. I. – S. 205–228.

Kulish P. Tvory : u 2 t. U 2 t. T. 1 : Prozovi tvory. Poetychni tvory. Perespivy ta pereklady / P. Kulish. – Kyiv, 1994. – T. I. – 752 s.

Стаття надійшла до редакції 14.11.19.

T. I. Tkachenko, Dr Hab., Associate Prof.,
Taurida National V. I. Vernadsky University, Kyiv

SMALL PROSE OF PANTELEIMON KULISH: INDIVIDUAL-MENTAL MEASUREMENT

The article devotes to the study of the features of the small prose of Panteleimon Kulish (1819–1897). Attention focuses on writer's highlighting the mental specificity of Ukrainianness (the ratio of individual and collective, primary and acquired) of individual and mental in his unique vision of Ukrainian. The paper defines the formal and content components of works, in particular genology (legend, story, idyll, memory-notes), themes and problems (historical projections, passeism, ambivalent author's position), the figure of a narrator (witness or participant of events, remote observer, heir of transfers, chronicler, publicist), the specificity of the textual organization (presentation, intertext, language and speech, the image of characters, the meaning of epigraphs, the engagement of parables and song inserts, suggestibility); the role of figurative-expressive means (contrast, metaphor, parallelism, comparison, gradation, symbol, appeal, elliptic, and rhetorical constructs). The investigation clarifies the author's idiosyncrasy and outlook.

Keywords: small prose, psychology, gradation, suggestion, narrator, intertext.

УДК 821.161.2.09185/186П.Куліш:140.8]:061.2(477.83/.86)

Р. Б. Харчук, канд. філол. наук, старш. наук. співроб.,
Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, Київ

ДІЯЛЬНІСТЬ П. КУЛІША З УКРАЇНІЗАЦІЇ ГАЛИЧИНИ У КІНЦІ 1850–1860-х РОКАХ

Статтю присвячено проблемі ідейного впливу П. Куліша на львівських семінаристів у 1861–1867 рр. Розглянуто тогочасні особисті контакти письменника з галичанами.

Ключові слова: львівські семінаристи, контакти, вплив, мова, національна ідентичність.

Проблему впливу П. Куліша на Галичину досліджували Я. Гординський, М. Возняк, К. Студинський, Є. Нахлік, О. Федо-